

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-41>

УДК 334.722:332.142:338.24

Чаланов Владислав Васильович

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6312-2661>**Vladyslav Chalanov**

Vinnytsia National Agrarian University

**ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ
ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ****EFFECTIVENESS OF MECHANISMS FOR STATE
STIMULATION OF SMALL ENTREPRENEURSHIP
DEVELOPMENT IN RURAL COUNTRIES**

Анотація. У статті здійснено аналіз ефективності державних механізмів стимулювання малого підприємства на селі як важливого чинника соціально-економічної стабільності та розвитку сільських територій. Охарактеризовано специфічні умови функціонування підприємства в сільській місцевості до яких належать обмежені ресурси, нерозвинена інфраструктура та підвищені ризики. Визначено основні бар'єри розвитку малого бізнесу, серед яких: інституційна нестабільність, складні регуляторні процедури, недостатній доступ до фінансових інструментів і слабка інтеграція у ринкові та логістичні мережі. Розглянуто ключові інструменти державного стимулювання, включаючи фінансово-кредитну підтримку, податкові пільги, гранти, розвиток інституційної інфраструктури та цифровізацію. Запропоновано стратегічні напрями підвищення ефективності стимулювання розвитку малого підприємства на селі, які передбачають удосконалення фінансових інструментів, зміцнення інституційної спроможності, цифровізацію системи підтримки та розвиток партнерства «держава-бізнес-громада».

Ключові слова: державне стимулювання, мале підприємство, сільські території, інструменти підтримки, фінансові механізми, інституційне забезпечення, регуляторна політика, економічний розвиток, інвестиційні ресурси, бар'єри розвитку, партнерська взаємодія, підприємницьке середовище, державна політика, ефективність механізмів підтримки.

Summary. The article is devoted to a thorough analysis of the effectiveness of state mechanisms for stimulating the development of small business in rural areas, which is a key factor in socio-economic stability, employment and diversification of local economies. The paper systematizes theoretical and methodological approaches to state support for small business, in particular, defines its content, functions and role in ensuring the sustainable development of rural areas. Particular attention is paid to the specific conditions for the functioning of small business in rural areas, which are characterized by low market density, limited access to financial and information resources, insufficient infrastructure development and a high level of socio-economic risks. The study identified key problems and barriers to the development of small business in rural areas, including institutional instability, the complexity of regulatory procedures, insufficient availability of credit and investment resources, as well as weak integration of rural entrepreneurs into modern market and logistics networks. Based on a critical analysis of scientific developments and current state programs, state incentive instruments are considered, including financial and credit mechanisms, tax preferences, grant support programs, development of institutional infrastructure, and initiatives for the digitalization of management processes. The importance of adapting these instruments to the needs of rural areas, taking into account their spatial, demographic, and economic specifics, is emphasized. The effectiveness of current state incentive mechanisms is assessed based on an analysis of their impact on the level of business activity, employment, investment attractiveness, and innovative capacity of rural small enterprises. It was found that the effectiveness of state policy largely depends on the coherence of institutional solutions, the availability of financial resources, decentralization processes, and the level of intersectoral interaction. The article formulates strategic directions for increasing the effectiveness of state incentives, including: optimizing financial support mechanisms and expanding access to investment resources; strengthening the institutional capacity of state and regional structures; Deepening the integration of innovative and digital solutions into the small business support

system; developing partnership models "state-business-community" that ensure resource synergy and contribute to the sustainable development of rural areas.

Keywords: state incentives, small business, rural areas, support instruments, financial mechanisms, institutional support, regulatory policy, economic development, investment resources, development barriers, partnership interaction, business environment, state policy, effectiveness of support mechanisms.

Постановка проблеми. Мале підприємництво на селі є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку сільських територій, забезпечуючи зайнятість населення, диверсифікацію доходів та формування локальної економічної спроможності. Водночас розвиток сільського бізнесу стикається з низкою структурних та функціональних бар'єрів: недостатнім доступом до фінансових та інвестиційних ресурсів, обмеженою інфраструктурою, низькою цифровізацією процесів, а також складнощами у взаємодії з органами державної влади та регуляторними органами.

Державне стимулювання розвитку малого підприємництва є головним інструментом подолання цих проблем, проте ефективність наявних механізмів підтримки залишається недостатньо дослідженою. Існуючі програми фінансової підтримки, податкові пільги, грантові ініціативи та інституційні інструменти не завжди відповідають реальним потребам підприємців на селі та потребують адаптації з урахуванням регіональних особливостей.

Дійсно, актуальним є дослідження ефективності державних механізмів стимулювання, визначення їхніх сильних та слабких сторін, а також розроблення пропозицій щодо удосконалення фінансових, організаційних та інституційних інструментів, які здатні забезпечити сталий розвиток малого підприємництва в сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку малого підприємництва на селі, удосконалення механізмів державної підтримки та формування ефективної політики стимулювання аграрного бізнесу досить широко представлена у працях сучасних українських дослідників. У дослідженні Герасимчук В.Г. [1] обґрунтовано стратегічні напрями залучення інвестицій у розвиток сільських територій, акцентовано увагу на ролі державних інструментів стимулювання ділової активності та необхідності підвищення ефективності державних програм підтримки підприємництва. Питання економічної ефективності державної підтримки малого підприємництва у сільській місцевості розглянуті у працях Ковалюка Б.І. [3], який аналізує дієвість наявних інструментів та підкреслює потребу в їх модернізації. Актуальні тенденції й проблеми розвитку малих підприємств у аграрному секторі досліджено Ковбасою О.М. та Максичкою А.Ю. [4], які окреслюють структурні дисбаланси та зовнішні виклики. У контексті повоєнного відновлення важливі напрями посилення спроможності малого та середнього підприємництва на селі

визначає Ластовченко П.В. [5], роблячи акцент на ролі державних стимулів у забезпеченні економічної стійкості громад. Питання розвитку сільського підприємництва в умовах війни, зміцнення конкурентних переваг та адаптації до кризових умов аналізуються у публікації Томашук І.В. та Томашук І.О. [9]. Окремі аспекти вдосконалення механізмів державного регулювання малого бізнесу в Україні розглянуті Фертіковою Т.М. [11], яка акцентує увагу на необхідності оновлення інституційних підходів та підвищення прозорості державної підтримки. Підсумовуючи, слід зазначити, що попри значний теоретичний і практичний доробок, питання оцінки ефективності механізмів державного стимулювання розвитку малого підприємництва на селі, їх адаптації до умов воєнного часу, євроінтеграції та післявоєнної відбудови потребують подальших досліджень і наукового обґрунтування.

Метою дослідження є комплексна оцінка ефективності механізмів державного стимулювання розвитку малого підприємництва на селі та визначення напрямів їх удосконалення з метою підвищення економічної спроможності сільських територій, покращення умов для підприємницької діяльності та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мале підприємництво на селі відіграє ключову роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності сільських територій, формуванні робочих місць, диверсифікації доходів населення та активізації місцевої економіки (табл. 1). Ковбаса О.М., Максичка А.Ю. [4] вказують, сприятливе підприємницьке середовище сприяє розвитку інновацій, покращенню інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору в цілому. Водночас розвиток малого бізнесу в сільській місцевості стримується низкою проблем, серед яких обмежений доступ до фінансових та інвестиційних ресурсів, недосконалість інфраструктура, низький рівень цифровізації управлінських процесів, а також складнощі у взаємодії з органами державної влади та регуляторними структурами.

Державне стимулювання розвитку малого підприємництва виступає ключовим механізмом подолання цих бар'єрів (табл. 2). Проте ефективність чинних інструментів державної підтримки – фінансових, податкових, організаційно-інституційних та цифрових – залишається недостатньо дослідженою, а їхня відповідність потребам підприємців на селі часто є неповною.

Таблиця 1 – Особливості функціонування малого бізнесу в умовах сільських територій

№	Особливість	Аналітичне тлумачення
1	Обмежений ринок збуту	Невелика кількість споживачів та низька купівельна спроможність населення
2	Обмежений доступ до фінансових ресурсів	Складність отримання кредитів, інвестицій, грантів через недостатньо розвинену банківську та інвестиційну інфраструктуру
3	Недостатня інфраструктура	Відсутність логістичних, транспортних, складських і комунікаційних послуг у сільських територіях
4	Низький рівень цифровізації	Обмежене використання сучасних інформаційних та цифрових технологій у веденні бізнесу та управлінні процесами
5	Сезонність діяльності	Залежність доходів і попиту від сезонних коливань сільськогосподарського виробництва та природних факторів
6	Потреба в компетенціях	Недостатній рівень управлінських та професійних навичок у підприємців сільських територій
7	Вплив регіональної політики	Розвиток бізнесу значною мірою залежить від місцевих програм підтримки, субсидій та регуляторних рішень
8	Соціальна орієнтація	Малі підприємства часто виконують соціальні функції, спрямовані на зайнятість та покращення добробуту місцевої громади

Джерело: [4, 10]

Таблиця 2 – Основні проблеми та бар'єри розвитку малого бізнесу на селі

№	Концептуалізація проблемного аспекту	Сутнісна характеристика
1	Недостатнє фінансування	Обмежений доступ до кредитів, інвестицій та державних грантів
2	Складність регуляторного середовища	Бюрократичні процедури, тривале оформлення документів, податкові складнощі
3	Обмежений ринок збуту	Невелика кількість споживачів, низька купівельна спроможність місцевого населення
4	Недосконала інфраструктура	Відсутність транспортної, логістичної, складської та комунікаційної інфраструктури
5	Низька цифровізація	Обмежене використання сучасних ІТ-інструментів, електронної комерції та дистанційного управління
6	Сезонність і нестабільність доходів	Залежність від сезонних циклів сільськогосподарського виробництва та природних факторів
7	Недостатній рівень компетенцій	Обмежені знання у сфері управління, маркетингу, фінансів та інноваційних технологій
8	Недостатня державна та регіональна підтримка	Невідповідність державних програм потребам підприємців, нерівномірний розподіл ресурсів
9	Соціально-культурні фактори	Традиційна орієнтація на самозайнятість, низька підприємницька активність населення

Джерело: [4, 10]

Державне стимулювання малого підприємства на селі ґрунтується на низці фінансових, організаційних, інституційних та регуляторних інструментів, передбачених законодавством України, насамперед Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI [2].

Одним із ключових механізмів є пільгове кредитування та часткова компенсація відсоткових ставок, що передбачає надання підприємцям можливості отримати доступ до фінансових ресурсів за зниженими ставками для започаткування чи розвитку бізнесу, модернізації виробничих потужностей, формування обігового капіталу [1]. Цей інструмент

дає змогу здешевити фінансування та зменшити фінансові бар'єри, однак його застосування потребує прозорих процедур, чіткого відбору суб'єктів і контролю за використанням коштів.

Суттєве значення мають державні гарантії, поруки та часткове фінансування інвестицій, що використовуються для зниження ризиків банків та інвесторів. Даний механізм дозволяє залучати кредити або лізингові ресурси тим підприємцям, які не мають достатнього забезпечення, а також стимулює розвиток інвестицій у сільських громадах. Водночас він потребує високого рівня інституційної спроможності держави та чітких критеріїв надання гарантій [3].

До важливих інструментів належать податково-бюджетні стимули, зокрема спрощена система оподаткування, зменшення податкового навантаження та спрощення звітності. Ці заходи сприяють зниженню адміністративного тиску на суб'єктів малого бізнесу, полегшуючи умови їхньої діяльності. Проте вони не усувають структурних проблем сільських територій, таких як обмеженість фінансування або недостатність інфраструктури.

Значну роль відіграє інституційна, консультативна та інформаційна підтримка, що включає створення центрів розвитку підприємництва, надання консультаційних послуг, тренінгів, доступу до інформаційних ресурсів, а також розвиток підприємницької інфраструктури в регіонах. Цей інструмент підвищує рівень підготовки та компетентності підприємців, однак його ефективність залежить від рівня охоплення різних територій та доступності зазначених послуг.

Важливими для модернізації бізнесу є грантові та інвестиційні програми, спрямовані на підтримку інновацій, розвиток виробництва, підвищення енергоефективності та цифровізацію процесів. Вони дозволяють підприємцям отримати безповоротне або частково повернене фінансування на реалізацію інноваційних проєктів [12]. Однак обмежені обсяги грантових коштів і високі вимоги до заявників можуть зменшувати доступність такого фінансування.

Важливим напрямом державної політики є дерегуляція та спрощення умов ведення бізнесу, що передбачає спрощення процедур реєстрації, ліцензування, подання звітності та загального регуляторного тиску. Це сприяє зменшенню бюрократичних бар'єрів і підвищує ділову активність

на селі, проте такі заходи не забезпечують вирішення глибоких економічних проблем аграрних територій.

Томашук І.В. [8] наголошує, у періоди економічних криз застосовуються програми тимчасової кризової підтримки, які передбачають надання додаткових пільг, грантів, кредитів чи державних гарантій для підтримки життєздатності малого бізнесу. Такі програми спрямовані на стабілізацію підприємницького середовища, однак вони здебільшого мають короткостроковий характер і не гарантують довготривалого розвитку.

Завершує систему підтримки державний інструментарій розвитку інновацій та кооперації, включаючи лізинг, факторинг, кооперативні моделі, а також партнерства «державна-бізнес-громада». Ці механізми сприяють об'єднанню ресурсів, впровадженню інновацій та підвищенню ефективності діяльності малого підприємництва, але вимагають стабільної нормативної бази та організаційної підтримки.

Дійсно, система державного стимулювання малого підприємництва на селі є багатокомпонентною та охоплює фінансові, організаційні, регуляторні й інформаційні інструменти, спрямовані на підвищення економічної активності, розвиток підприємницького середовища та зміцнення потенціалу сільських територій (табл. 3–4).

Пропонуємо розглянути показники, які використовуються для визначення ефективності механізмів державного стимулювання розвитку малого підприємництва на селі, а саме [1]:

1. Коефіцієнт ефективності державних витрат (CE), який визначає віддачу від державних ресурсів, вкладених у підтримку МСП.

Таблиця 3 – SWOT-аналіз ефективності механізмів державного стимулювання розвитку малого підприємництва на селі

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> • Законодавча база підтримки МСП (Закон № 4618-VI). • Пільгове кредитування (Програма «Доступні кредити 5-7-9%»). • Державні гранти для малих підприємств (Кабмін, Міністерство економіки). • Інституційна підтримка (Центри підтримки підприємництва у регіонах) 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатня поінформованість підприємців про доступні програми. • Обмежена кількість пільгових кредитів і грантів. • Нестача кваліфікованих консультантів у регіонах. • Складна бюрократія при отриманні підтримки
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • Розширення програм фінансування (напр., нові грантові ініціативи Мінекономіки). • Використання цифрових платформ для подачі заявок і моніторингу (портал Дія.Бізнес). • Партнерські моделі «державна-бізнес-громада» (пілотні проєкти у Вінницькій та Львівській областях). • Підвищення інноваційної спроможності МСП через навчальні та консультаційні програми 	<ul style="list-style-type: none"> • Економічна нестабільність, інфляційні ризики. • Недостатнє фінансування державних програм. • Відсутність комплексного підходу до розвитку регіонів. • Низька ефективність реалізації підтримки на місцях

Джерело: [3, 6, 8, 9]

**Таблиця 4 – PEST-аналіз ефективності механізмів
державного стимулювання розвитку малого підприємництва на селі**

Категорія	Фактори	Приклади
Політичні (Political)	<ul style="list-style-type: none"> • Державна політика підтримки МСП (Закон № 4618-VI). • Програми фінансування малого бізнесу (Кабмін, Мінекономіки). • Стабільність уряду та законодавства 	Дієва політика держави створює правове середовище для розвитку малого бізнесу у селі. Політичні зміни можуть впливати на доступність підтримки
Економічні (Economic)	<ul style="list-style-type: none"> • Пільгове кредитування та гранти (Програма «Доступні кредити 5-7-9%»). • Податкові пільги та спрощена система оподаткування. • Інфляція, економічні кризи, фінансова стабільність 	Економічні умови визначають можливості підприємців використовувати державні механізми. Високі ставки інфляції або нестабільна економіка можуть зменшувати ефективність підтримки
Соціальні (Social)	<ul style="list-style-type: none"> • Рівень підприємницької культури в сільських громадах. • Обізнаність про програми державної підтримки. • Доступність навчання та консультацій для підприємців 	Соціальні фактори визначають готовність місцевих мешканців створювати і розвивати бізнес. Недостатня обізнаність знижує охоплення програм
Технологічні (Technological)	<ul style="list-style-type: none"> • Використання цифрових платформ для подачі заявок та адміністрування програм (портал Дія. Бізнес). • Доступ до сучасних технологій та обладнання. • Інноваційні рішення для підвищення ефективності МСП 	Технології спрощують доступ до державної підтримки та сприяють розвитку інноваційного підприємництва. Відсутність цифрової інфраструктури в сільських регіонах обмежує ефективність механізмів

Джерело: [3, 6–8]

$$CE = \frac{E_d}{G_d}$$

де: E_d – економічний ефект від підтримки (приріст доходів МСП, робочих місць, обсягу виробництва), грн;

G_d – витрати держави на стимулювання МСП (гранти, пільгові кредити, податкові пільги), грн.

Якщо $CE > 1$ – державні витрати ефективні, ефект перевищує вкладені ресурси;

Якщо $CE < 1$ – ефект менший, ніж витрати, потрібна оптимізація механізмів підтримки.

2. Індекс розвитку малого підприємництва (IRM) показує динаміку розвитку МСП у сільських територіях під впливом державної підтримки.

$$IRM = \frac{N_t}{N_{t-1}} \cdot 100\%$$

де: N_t – кількість малих підприємств у регіоні у звітному році;

N_{t-1} – кількість малих підприємств у попередньому році.

Якщо $IRM > 100\%$ – відбулось зростання підприємницької активності;

Якщо $IRM < 100\%$ – зменшення кількості МСП, можливо, через неефективність механізмів підтримки.

3. Коефіцієнт використання державних програм (CU) визначає частку підприємців, які реально скористались державними інструментами стимулювання.

$$CU = \frac{P_s}{P_t} \cdot 100\%$$

де: P_s – кількість МСП, що отримали підтримку (грант, пільговий кредит, консультації);

P_t – загальна кількість МСП у регіоні.

Високий CU свідчить про ефективне поширення та доступність програм;

Низький CU – проблеми з інформуванням, бюрократією або нерівномірним покриттям регіонів.

4. Ефект на зайнятість (EE) оцінює вплив стимулювання на створення робочих місць [10].

$$EE = \frac{J_d - J_0}{G_d} \cdot 100$$

де: J_d – кількість робочих місць у МСП після отримання підтримки;

J_0 – кількість робочих місць до отримання підтримки;

G_d – державні витрати на стимулювання (грн).

Високий EE свідчить про ефективність стимулювання у створенні зайнятості;

Низький EE сигналізує про слабку віддачу від державних ресурсів.

5. Зведений індекс ефективності (ZEI) – це комплексна оцінка ефективності механізмів стимулювання з урахуванням економічного, соціального та фінансового впливу.

$$ZEI = w_1 \cdot CE + w_2 \cdot IRM + w_3 \cdot CU + w_4 \cdot EE$$

де: w_1, w_2, w_3, w_4 – вагові коефіцієнти відповідно до значимості кожного показника (сумарно = 1).

Високий *ZEI* свідчить про комплексну ефективність державної підтримки малого бізнесу і дає змогу порівнювати різні регіони або механізми підтримки.

Рис. 1 відображає ключові напрями, на яких має ґрунтуватися підвищення ефективності державного стимулювання малого підприємництва в сільській місцевості.

Зокрема, показано важливість удосконалення фінансово-кредитних механізмів, розширення інфраструктурного забезпечення, створення сприятливого нормативно-правового середовища, розвитку освітніх та консультаційних програм, а також активізації інноваційної діяльності на селі. Така візуалізація дозволяє узагальнити й логічно структурувати основні компоненти державної політики, спрямованої на посилення конкурентоспроможності та стійкості малого підприємництва в аграрному секторі.

Висновки. Механізми державного стимулювання відіграють ключову роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку малого підприємництва на селі, оскільки саме вони забезпечують доступ до ресурсів, фінансової підтримки, ринкової інфраструктури та адміністративних спрощень, необхідних для започаткування і успішного ведення бізнесу в сільській місцевості.

Ефективність державних інструментів значною мірою залежить від їх комплексності та узгодженості. Розрізнені програми, неузгоджені між собою інституційні функції та дублювання повноважень часто знижують результативність підтримки. Найбільшою ефективністю характеризуються ті механізми, де поєднані фінансові стимули, освітні програми, інфраструктурні інвестиції та регуляторні спрощення.

Фінансові інструменти залишаються ключовим каталізатором розвитку малого бізнесу в аграрній місцевості. Пільгове кредитування, державні гарантії, грантові програми та податкові стимули

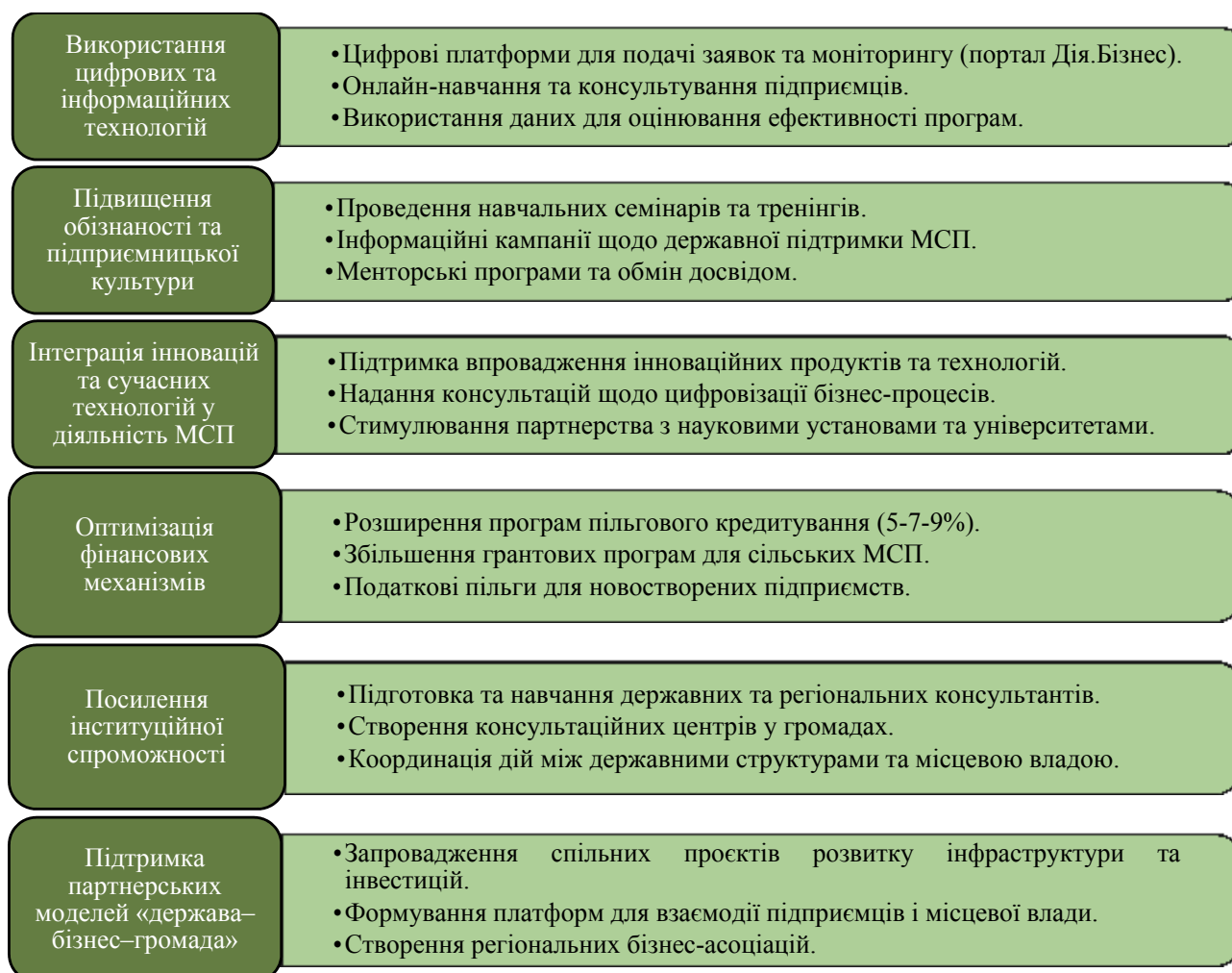

Рисунок 1 – Основні напрями підвищення ефективності державного стимулювання малого підприємництва на селі

Джерело: [5, 11, 12]

здатні суттєво зменшити стартові бар'єри й підвищити конкурентоспроможність сільських підприємств. Водночас ефективність цих інструментів часто стримується низькою обізнаністю підприємств та складністю процедур доступу.

Інституційно-організаційні механізми потребують модернізації, зокрема щодо цифровізації послуг, скорочення бюрократичних процедур, підвищення прозорості розподілу ресурсів, розвитку мережі консультаційних та сервісних центрів. Саме інституційна якість визначає, наскільки швидко та безперешкодно підприємств може скористатися державною підтримкою.

Інфраструктурні та соціальні фактори залишаються визначальними для сталого розвитку малого підприємництва на селі. Рівень транспортної доступності, цифрова інфраструктура, кадровий потенціал, доступ до освіти та соціальних послуг безпосередньо впливають на інвестиційну привабливість територій та рішення підприємств щодо започаткування бізнесу.

Важливим напрямом підвищення ефективності державного стимулювання є орієнтація на місцевий контекст і потреби територіальних громад. Децентралізація надала громадам можливість адаптувати програми підтримки до специфічних умов, однак реалізація таких можливостей ще не

стала системною. Партнерство держави, органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості здатне забезпечити значно вищий рівень результативності.

Ефективність механізмів стимулювання повинна оцінюватися на основі чітких показників, таких як приріст кількості суб'єктів малого бізнесу, зайнятість у підприємницькому секторі, обсяги виробництва й доходів, рівень інвестицій, інноваційна активність та соціальний ефект для громади. Налагодження системи регулярного моніторингу є критично важливим.

Сучасні виклики – демографічний спад, трудова міграція, війна, зміни зовнішніх ринкових умов – вимагають адаптивних і антикризових механізмів стимулювання. Державна політика повинна забезпечувати гнучкість, оперативність реагування та підтримку підприємств у періоди нестабільності.

Загалом ефективність державних механізмів стимулювання розвитку малого підприємництва на селі залежить від здатності держави створити цілісну екосистему підтримки, що включає доступне фінансування, інституційну підтримку, якісну інфраструктуру, розвиток людського капіталу та партнерські форми взаємодії на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В. Г. Стратегія залучення інвестицій на розвиток сільських територій України: дис. ... д-ра філософії: 051 Економіка. Вінниця. 2025. 302 с. URL: <https://vsau.org/assets/images/general/nauka/razovi-radu/dysertatsiia-Herasymchuk-VH.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).
2. Закон України Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 13.11.2025).
3. Ковалюк Б. І. Підвищення економічної ефективності механізмів державної підтримки малого підприємництва в сільській місцевості. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3568> (дата звернення: 11.09.2025).
4. Ковбаса О. М., Максичка А. Ю. Сучасний стан розвитку малого підприємства в аграрному секторі економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-26>
5. Ластовченко П. В. Розвиток малого і середнього підприємництва як стратегічний напрям повоєнної відбудови сільських територій. *Агроекономіка*. 2025. № 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.10.200>
6. Полковниченко С.О., Козловська С.М., Середюк І.О. Реалізація потенціалу малого підприємництва в сільському господарстві України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-25>
7. Сало Я., Марчук І., Орловська С. PEST-аналіз малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № (32). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-57>
8. Томашук І.В. Механізми державної підтримки сталих аграрних практик в умовах євроінтеграції та глобальних екологічних викликів. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2025. № 4. С. 216–225. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-29>
9. Томашук І.В., Томашук І.О. Сільське підприємництво в умовах війни: оцінка розвитку та конкурентних переваг. *Управління змінами та інновації*. 2025. № 14. С. 59–68. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2025-14-9>
10. Томашук І.О. Підприємництво на селі як інструмент зайнятості та підвищення якості життя населення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2025. № 2 (136). DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-2-7>
11. Фертікова Т. М. Напрями вдосконалення державного регулювання малого бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. №5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.89>
12. Tomashuk I., Khaietska O., Boltovska L. Analysis of investment activities in the agricultural sector of Ukraine, determination of factors and ways of its activation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. № 3. P. 340–352. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-340-352>

References:

1. Herasymchuk V. H. (2025). Stratehiia zaluchennia investytsii na rozvytok silskykh terytorii Ukrainy [Strategy for attracting investments in the development of rural areas of Ukraine]: dys. ... d-ra filosofii: 051 Ekonomika. Vinnytsia. 2025. 302 s. Available at: <https://vsau.org/assets/images/general/nauka/razovi-radu/dysertatsiia-Herasymchuk-VH.pdf> (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrainy Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [Law of Ukraine On the development and state support of small and medium-sized businesses in Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (in Ukrainian)
3. Kovaliuk B. I. (2014). Pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti mekhanizmiv derzhavnoi pidtrymky maloho pidpriemnytstva v silskii mistsevosti [Increasing the economic efficiency of mechanisms for state support of small businesses in rural areas]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3568> (in Ukrainian)
4. Kovbasa O. M., Maksychka A. Yu. (2024). Suchasnyi stan rozvytku maloho pidpriemstva v ahrarynomu sektori ekonomiky Ukrainy [Current state of development of small business in the agricultural sector of the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-26> (in Ukrainian)
5. Lastovchenko P. V. (2025). Rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva yak stratehichniy napriam povoienni vidbudovy silskykh terytorii [Development of small and medium-sized businesses as a strategic direction of post-war reconstruction of rural areas]. *Ahrosvit – Agrosvit*, no. 10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.10.200> (in Ukrainian)
6. Polkovnychenko S. O., Kozlovska S. M., Serediuk I. O. (2018). Realizatsiia potentsialu maloho pidpriemnytstva v silskomu hospodarstvi Ukrainy [Realization of the potential of small business in agriculture of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, no. 18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-25> (in Ukrainian)
7. Salo Ya., Marchuk I., Orlovska S. (2021). PEST-analiz maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [PEST analysis of small and medium-sized businesses in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-57> (in Ukrainian)
8. Tomashuk I. V. (2025). Mekhanizmy derzhavnoi pidtrymky stalnykh ahrarynykh praktyk v umovakh yevrointehratsii ta hlobalnykh ekolohichnykh vyklykiv [Mechanisms of state support for sustainable agricultural practices in the context of European integration and global environmental challenges]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytskyi National University. Series: Economic Sciences*, no. 4, pp. 216–225. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-29> (in Ukrainian)
9. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. (2025). Silske pidpriemnytstvo v umovakh viiny: otsinka rozvytku ta konkurentnykh perevah [Rural entrepreneurship in wartime: assessment of development and competitive advantages]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii – Change management and innovation*, no. 14, pp. 59–68. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-9> (in Ukrainian)
10. Tomashuk I. O. (2025). Pidpriemnytstvo na seli yak instrument zainiatsosti ta pidvyshchennia yakosti zhyttia naseleння [Entrepreneurship in rural areas as a tool for employment and improving the quality of life of the population]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions. Series: Economy and Entrepreneurship*, no. 2 (136). DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-2-7> (in Ukrainian)
11. Fertikova T. M. (2021). Napriamy vdoskonalennia derzhavnogo rehuliuвання maloho biznesu v Ukraini [Directions for improving state regulation of small business in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, no. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.89> (in Ukrainian)
12. Tomashuk I., Khaietska O., Boltovska L. (2024). Analysis of investment activities in the agricultural sector of Ukraine, determination of factors and ways of its activation. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 3, pp. 340–352. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-340-352>

Стаття надійшла до редакції 01.12.2025